

Sveriges Författarförbund - Sveriges Dramatikerförbund - Svenska Journalistförbundet - Sveriges Läromedelsförfattares Förbund - Konstnärernas Riksorganisation - Föreningen Svenska Tecknare - Föreningen Sveriges Konstantverkare och Industriformgivare - Svenska Fotografers Förbund - Föreningen Svenska Tonsättare - Föreningen Svenska Kompositörer av Populärmusik - Federationen Svenska Musiker - Svenska Teaterförbundet - Svenska Regissörsföreningen - Oberoende Filmars Förbund - Unionen - klubbarna vid Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkesutövares
Samarbetsnämnd

Stockholm den 27 juni 2014

Landstinget Västernorrland

KLYS synpunkter på remissupplagan till regional kulturplan för Västernorrland 2015-2018

KLYS har beretts tillfälle att yttra sig över rubricerade remissutgåva till regional kulturplan för Västernorrland och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning anföra följande.

Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 15 medlemsorganisationer ca 30.000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t ex kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellens inträde i den svenska kulturpolitiken har, förutom ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet, inneburit en etablering av en ny kulturpolitisk karta där samverkan och dialog på alla plan är satt i fokus: mellan stat, region och kommun och där också det professionella kulturlivet och civilsamhället ska delta i dialogen.

Enligt förordningen ska de regionala kulturplanerna tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”. Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, dvs att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. KLYS verkar också för att mindre samråd, där yrkesverksamma kulturskapare

bidrar som experter, arvoderas. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer från KLYS. Se bilaga.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och förnyelse får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

Här nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden, när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar skulle behövas för att professionella kulturskapare inom alla konstområden skulle kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättning till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning. Hur kan man stödja de redan yrkesverksamma som vill vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vad har regionen för utvecklingsmål för regionöverskridande verksamhet?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

Synpunkter på det aktuella förslaget till kulturplan

1. Inledning

KLYS noterar att Västernorrlands förutsättningar är speciella på så sätt att befolkningen har en hög medelålder, att tillgången till kultur är ojämnt fördelad över regionen och att behovet av mobilitet därmed är stor. Detta ställer särskilda krav på region Västernorrland, vilket regionen också visar goda ambitioner att ta itu med.

I sammanhanget betonar regionen vikten av aspektpolitik – kulturen ska användas för att klara regionens utmaningar. Det är inget fel i sig att konsten och kulturen används som motor eller faktor för regional utveckling, så länge detta balanseras på ett rimligt sätt gentemot kulturens egenvärde. Konsten och kulturen måste alltid garanteras en självklar roll som fri och obunden kraft i samhället såväl i den regionala, som i den nationella politiken.

På sid 5-6 redogör Västernorrland för samverkansprocesserna i regionen. Önskemål och synpunkter har samlats in och sammanställts från bl a ett interregionalt KLYS-råd med kulturskapare, där även Jämtland ingår.

Västernorrland har tillsammans med Jämtland på ett föredömligt sätt tillsatt ett särskilt kulturskaparråd bestående av yrkesverksamma kulturskapare från olika konstområden enligt den modell som KLYS förespråkar. KLYS vill här betona att de kulturskapare som är knutna till olika kulturinstitutioner och inte är "fria" i samma bemärkelse, också är viktiga för den regionala kulturpolitiken och bör ingå i denna typ av dialog.

Det är positivt att Västernorrland utvecklar sitt interregionala arbete, särskilt med Jämtland, som är en närliggande region med liknande förutsättningar.

Det framgår av kulturplanens bilaga 2 att det ägt rum ett stort antal dialogmöten under 2013 och 2014. Här framgår också att KLYS centralt har deltagit i samråd, bl a den 8 mars 2013, till vilket finns utförliga minnesanteckningar som bas för värdefulla åtgärder när det gäller kulturskapares villkor och utveckling av konstnärspolitiken i regionerna Västernorrland och Jämtland. KLYS förutsätter att denna typ av dialoger kommer att fortsätta och utvecklas även under kommande kulturplanepperiod.

KLYS välkomnar att regionen i kulturplanen redovisar några av de huvudsakliga synpunkter som framkommit i de dialoger och samråd som varit, och hur dessa synpunkter har givit avtryck i det aktuella förslaget till kulturplan. Det är ett transparent tillvägagångssätt som KLYS stödjer. Vi tillstyrker också uppdelningen av kulturplanen i en prioriterande del och en beskrivande del.

De önskemål som punktats på sidorna 6-7 är insatser som KLYS stödjer, särskilt insatser som gäller rörlighet och tillgång till professionell kultur för barn och unga samt en högre andel av fria utvecklingsmedel på regional nivå för att kunna stödja aktuella utvecklingsidéer.

2. Kulturpolitiska utgångspunkter

KLYS ser positivt på den regionala kulturstrategins tre målområdena. Delaktighet i och tillgänglighet till kultur måste vara grundläggande för kulturpolitiken i regionen, likaså mångfaldsaspekten. För KLYS är det också av vikt att barns och ungas möjligheter att ta del

av *professionell* kultur aktivt främjas.

Vi välkomnar särskilt det tredje målområdet i kulturstrategin som handlar om kulturens villkor och förutsättningar, däribland kulturskapares villkor, och att "en viktig utgångspunkt för kultursamverkansmodellen är att ge kulturskapare förutsättningar att arbeta och utveckla sitt konstnärskap". Denna formulering utgör grunden för en regional konst- och konstnärspolitik i Västernorrland. Den regionala konstnärspolitiken ska enligt KLYS innefatta just målet att underlätta för professionella kulturskapare att *bo, försörja sig och utvecklas* i sitt konstnärskap i regionen.

Vi anser dock att de kulturpolitiska utgångspunkterna i kulturplanen i ännu högre grad skulle präglas av en strävan att främja konstnärlig kvalitet och att den ytterligare skulle betona konstens och kulturens eget värde, genom en mer väl avvägd balans mot s k aspektpolitik.

KLYS stödjer målområdet om tillgänglighet, men föreslår där tillägget tillgång till kultur "av hög konstnärlig kvalitet", som innebär att alla ska ha tillgång till professionell konst och kultur.

3. Regional kultur – prioriteringar och mål

KLYS välkomnar de gemensamma målen, men har en del synpunkter och kommentarer.

När det gäller det första målet om att barn och ungdomar i större utsträckning ska kunna ta del av kulturarrangemang bör liksom i mål nummer två tydligare betonas att de ska ha tillgång professionell kultur och/eller kultur av hög konstnärlig kvalitet.

När det gäller punkten sex vill vi från KLYS förtydliga att MU-avtalet är ett avtal som tagits fram av KLYS medlemsorganisationer KRO och KIF och som endast gäller för bildkonstnärer. KLYS stödjer detta avtal och hänvisar till det i våra egna arvodesrekommendationer, som vi nyligen sammanställt i en broschyr "Att ta betalt", som bifogas detta remissyttrande. Aktörer som anlitar yrkesverksamma kulturskapare i Västernorrland rekommenderas att följa dessa. Det ska dock tilläggas att dessa enbart ska tillämpas i den mån det inte finns kollektivavtal på området.

Vi finner det exemplariskt att MU-avtalet omnämns som ett gemensamt mål och att Västernorrland verkar för att skriva in dessa villkor och riktlinjer vid avtalsskrivningar med de regionala kulturinstitutionerna. KLYS vill understryka att MU-avtalet består av två delar: ersättning för medverkan i arbetet med en utställning respektive ersättning för visning av konsten på utställning. Tyvärr glöms den del av avtalet som berör ersättningen för medverkan alltför ofta bort. Idag tvingas bildkonstnärer, även majoriteten av de yrkesverksamma, att arbeta gratis vid utställningar i regionen. På så sätt subventionerar konstnärerna konsthallarna genom sina uteblivna ersättningar. Konstnärerna får ofta bara ersättning för visningen av verken, inte för all den tid som läggs ned på arbetet med en utställning.

Vidare anser KLYS att;

- MU-avtalets båda delar – medverkansersättning och utställningsersättning - lyfts fram som lika viktiga. Vi skulle därför gärna se följande tillägg på s.11: "Konstnärer skall ges ersättning för nedlagt arbete före, under och efter utställning".

- MU-avtalet kan med fördel beskrivas närmare under området "regional konstfrämjande verksamhet" eller "konstfrämjande verksamhet". Avtalet kan få större prioritet genom följande åtgärder:

* Västernorrland skriver in i den regionala kulturplanen hur MU-avtalet, både utställningsersättningen och medverkansersättningen, ska kunna tillämpas i regionens och dess kommuners alla utställningsarenor. Det behövs en plan för hur MU-avtalet ska kunna implementeras på regional såväl som kommunal nivå.

* Västernorrland prioriterar MU-avtalet som en särskild post i budgeten för att synliggöra kostnaderna.

* Västernorrland i all offentlig finansiering av utställningsverksamhet ställer krav på att även medverkansersättningen ska prioriteras och budgeteras.

* Västernorrland avsätter resurser själv och äskar medel från staten, som skrivit under ramavtalet om medverkans- och utställningsersättning, för att möjliggöra för regionens alla utställningsarrangörer att tillämpa både utställningsersättning och medverkansersättning enligt MU-avtalet.

Den sista punkten om att armlängds avstånds-principen ska tillämpas är särskilt viktig och KLYS välkomnar att Västernorrland lyfter fram den som en särskild punkt i de gemensamma målen. Det hade dock varit önskvärt om regionen i kulturplanen också beskrivit hur de tillämpar den i praktiken och hur de planerar att tillämpa den i den regionala kulturpolitiken. Om inte Västernorrland redan har en policy om principen om armlängds avstånd och konstens egenvärde bör en sådan tas fram.

Kulturplanen innehåller förslag till satsningar inom olika konst- och kulturområden som, om de blir verklighet, kan ge Västernorrland en starkare ställning i det svenska och internationella kulturlivet och som kan göra Västernorrland till en attraktivare plats för yrkesverksamma kulturskapare att verka, utvecklas och bo i.

Teater

De förväntningar och utvecklingsområden som formuleras i kulturplanen för Scenkonstbolaget - och då särskilt Teater Västernorrland - står inte i samklang med de ekonomiska resurserna. Scenkonstbolaget var redan från dess bildande 2009 underfinansierat och särskilt Teater Västernorrland har därefter blivit föremål för nedskärningar i flera led. För att uppnå kulturplanens ambitioner och visioner kommer det att krävas att bolaget ges rimliga ekonomiska förutsättningar för sin verksamhet.

Regional kultur- och konstfrämjande verksamhet och konsulentsamverkan

Både inom regional kulturfrämjande verksamhet och konsulentsamverkan finns ambitiösa och visionära prioriteringar som KLYS välkomnar. Vi förutsätter att dessa prioriteringar också följs upp med de ekonomiska medel som behövs för att förverkliga dem.

KLYS anser att termen "konstfrämjande verksamhet" bör ersättas av "Bild- och formkonst" som rubrik i såväl innehållsförteckning som kulturplan. Vi är medvetna om att det i Kulturdepartementets riktlinjer för kultursamverkansmodellen står att statliga medel ska riktas till sju områden, varav det fjärde benämns "konst- och kulturfrämjande verksamhet". Vi anser emellertid att denna ursprungliga ordalydelse är olyckligt formulerad då den inte bara indikerar att bild- och formkonsten är ett område som enbart ska främjas, utan även förbiser konsthantverket. KLYS saknar prioriteringar avseende formkonstområdet. Konsthantverkarna och formgivarna har blivit förbisedda vilket vi finner olyckligt. Vi anser därför att konsthantverkarna bör omnämnas i kulturplanen.

Med tanke på hur eftersatt Västernorrlands politik på bild- och formkonstområdet är och hur svår den ekonomiska situationen är för bildkonstnärerna i regionen bör en handlingsplan för bild och formkonsten utarbetas. Den bör ta ett helhetsgrepp på området. Konstnärer kan exempelvis också anlitas inom utbildningsväsendet och i samhällliga planeringsprocesser. Dessutom är det av stor betydelse att regionen arbetar utifrån målet att skäliga ersättningar alltid ska betalas till professionella bildkonstnärer i alla arrangemang som initieras av regionen.

KLYS tycker att det är utmärkt att Västernorrland utreder möjligheterna till en hållbar finansiering av ett resurscentrum. Med tanke på den svaga infrastrukturen på bild- och formkonstområdet ser KLYS att detta fyller en mycket viktig funktion. Ett resurscentrum skapar en mötesplats för konstnärer, näringsliv och offentliga sektorn och kan samtidigt föra konsten närmare publiken. Det kan liknas vid en paraplyverksamhet som samlar och samordnar konstnärer, utställningsverksamheter, uppdragsgivare och andra regionala resurser som konstkonsulenter, kollektivverkstäder och centrumbildningar.

Uppföljning och fortsatt dialog

Det är positivt att kultursamverkansmodellen bidragit till ett mer engagerat samtal om de enskilda kulturskaparnas betydelse samt att kulturområdet har fått en tydligare plats inom det regionala utvecklingsarbetet. Det är en utveckling som KLYS vill se i alla regioner, och är enligt KLYS en av de mer värdefulla effekterna av kultursamverkansmodellens införande. KLYS delar regionens uppfattning att behov finns av reflektioner kring långsiktig finansiering av kulturen. Det är också helt riktigt att större behov finns av uppräknings om regionen ska kunna nå upp till sina mål och de föreslagna satsningarna ska ge önskade effekter. KLYS räknar med att så också kommer att bli fallet, såväl från kommunal och regional som från statlig nivå.

Kulturskolorna

Kulturskolornas betydelse för kulturlivet lokalt och regionalt kan inte nog understrykas. KLYS ser därför mycket positivt på målsättningen att stärka kulturskolornas arbete med

inkludering, mångfald och jämställdhet.

Kulturskaparna

Västernorrlands kapitel om kulturskapare utgör ett av de mest utförliga som KLYS tagit del av. I många regioners kulturplaner finns överhuvudtaget inte något eget avsnitt om kulturskapare och deras villkor. I inledningen till avsnittet görs den viktiga kopplingen mellan kulturskapares villkor och de nationella kulturpolitiska målen om främjande av konstnärlig kvalitet och förnyelse samt om att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället, vilket välkomnas av KLYS.

I avsnittet lyfts konstnärspolitikens roll i samverkansmodellen fram med utgångspunkt i de formuleringar i utredningen Spela samman (SOU 2010:11), som innebär att de regionala kulturplanerna också ska sätta fokus på de professionella kulturskaparnas villkor. Västernorrland och Jämtland har tagit dessa skrivningar på allvar och också insett värdet och behovet av den kunskap och erfarenhet som finns hos yrkesverksamma kulturskapare i regionen genom att inrätta det ovan nämnda interregionala kulturskaparrådet. Det uppfattar KLYS som mycket positivt och något regionerna bör arbeta vidare med.

Under rubriken Infrastruktur och utmaningar beskrivs de professionella kulturskaparnas villkor i regionen dels generellt, dels konstområde för konstområde. Det konstateras att det i många fall råder ogynnsamma förutsättningar för frilansande kulturskapare att leva och att verka i Västernorrland. KLYS håller med om att regionen har stora utmaningar att ta itu med på området.

Det är positivt att en kartläggning av länets litterära landskap ska genomföras och att länsbiblioteket ska verka för ett forum för de lokala författarna i länet. I denna kartläggning bör även dramatiken och dramatikererna ingå. Motsvarande kartläggningar och satsningar bör dock också göras inom de andra konstområdena scen/film, musik och bild/form.

Ett viktigt utvecklingsområde som endast marginellt berörs i avsnittet är frågan om kompetensutveckling för de yrkesverksamma kulturskaparna. Detta är idag mycket begränsande oavsett om man arbetar inom en institution eller inom det fria kulturlivet. Tillgången till kompetensutveckling är en strategisk fråga för att möjliggöra, inte minst för frilansande kulturskapare, att långsiktigt kunna arbeta och försörja sig i en region som Västernorrland.

KLYS vill understryka behovet av en regional policy som kan stödja yrkesverksamma kulturskapare, inte minst när det gäller ersättningar och arvoden. Här kan KLYS arvodesrekommendationer i "Att ta betalt" tjäna som vägledning. Se bilaga till detta remissyttrande.

KLYS delar slutsatsen att vissa problem som kulturskapare har i regionen också kan finna sin lösning på regional nivå.

De möjliga vägar framåt som punktats i avsnittet på sidan 68 stöds alla av KLYS. När det gäller

punkten två hänvisas dock till förtydligandet ovan på sidan 4 i vårt remissyttrande. Vi välkomnar särskilt satsningar på större långsiktighet och bättre möjligheter till planering av konstnärliga verksamheter i regionen samt avsikten att Västernorrland och Jämtland ska utveckla samrådet med professionella kulturskapare i samverkan med KLYS.

För KLYS

Ulrica Källén Lörelius

Verksamhetsledare

Mats Söderlund

Ordförande